

At opgive de gamle fejltagelser

af Jacob Folke Rasmussen

I betragtning af hvor stor og omvæltende en begivenhed et paradigmeskift er, må man sige, at der er gang i mange af slagsen for tiden. Det var den amerikanske filosof Thomas Kuhn, der som den første introducerede begrebet. Han brugte det om den proces, der finder sted, når tilgange, der tilbyder radikalt anderledes måder at anskue og løse videnskabelige og samfundsmæssige problemer på, over tid afløser tidligere tiders idéer og praksis. Skiftet sker ikke fra den ene dag til den anden, og to konkurrerende paradigmer kan eksistere side om side over lang tid med større eller mindre mængder tilhængere hver især.

Formuleringen fra forrige afsnit om at en ny tilgang "afløser" tidligere tiders idéer og praksis understreger, at et nyt paradigme ikke blot repræsenterer nye viden, der bygger oven på det allerede kendte. Ordet "konkurrerende" indikerer ligeledes, at de to paradigmer ikke blot repræsenterer to tilgange, der supplerer hinanden. De bliver konkurrerende, fordi dét, der betragtes som god praksis i det ene paradigme, meget ved kan opfattes som uhen-sigtsmæssigt eller direkte skadeligt i det andet.

Et historisk eksempel på dette udspiller sig i Kenn Follets roman "Uendelige verden", som jeg læste for nyligt. Her fortælles historien om Caris der i 1300-tallet virker som novice i nonneklosteret i den engelske by Kingsbridge. Hun har en særlig interesse i at udvikle nye måder at behandle de mange syge under de store pest-epidemier. Blandt andet kommer Caris via omhyggelig og systematisk dagbogsføring på sporet af, at det har en god effekt at holde de syge afskilte, at sygehjælperne bærer maske, og at forskellige plante-ekstrakter ser ud til at have helbredende effekter. Caris' metoder falder ikke i god jord hos de lægeuddannede munke, der sværger til, at sygdommen skyldes overophedning af blodet, som de mener bedst behandles via åreladning og omslag af gedemøg. Lægemunke-ne siger om Caris' praksis, at den er uansvarlig, at den går imod de lærde skrifter og at den nærmer sig heksekunst. Modsat udtaler Caris, at munkene efter hendes mening risikerer, at forværre patienterne tilstand, fordi åreladningerne svækker patienterne yderligere, og fordi hun mener at have erfaret, at omslagene af dyreekskrementer ofte fører til betændelse og koldbrand.

Tilbage i nutiden er vi ofte meget optagede af, hvordan nye idéer kan udvikles og implementeres. Men får vi også husket at tale om, hvad de nye paradigmer kalder på, at vi holder op med at gøre? Dette kunne vi måske med fordel begynde at tale om. Dels fordi vi ellers risikerer ukritisk udbygger omfanget af ydelser og opgaver, og dels fordi praksisformer, som er udviklet under det gamle paradigme, faktisk vil kunne bidrage til problemernes opretholdelse frem for at være en del af løsningen.

Vi må opgive de gamle fejltagelser, så vi kan begå nogle nye. Udfordringen er at finde ud af, hvilken viden og hvilke praksisformer vi vil bære med os, og hvad vi med fordel kan og bør opgive i de (mange) paradigmeskift, vi er en del af – både som enkeltpersoner og som organisationer.